

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИКО-СОЦІОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПОЛІТИЧНИХ НАУК

***ПАНОРАМА
ПОЛІТОЛОГІЧНИХ СТУДІЙ***

НАУКОВИЙ ВІСНИК РДГУ

Випуск 1

Рівне – 2008

УДК 32
ББК 66.0
П 16

Панорама політологічних студій: науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету. – Вип. 1. – Рівне: РДГУ, 2008. – 217 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

1. **Гон М.М.** – д. політ. н., професор, завідувач кафедри політичних наук Рівненського державного гуманітарного університету (головний редактор).
2. **Канцелярук Б.І.** – д. політ. н., головний науковий співробітник відділу трансатлантичних досліджень Інституту світової економіки і міжнародних відносин.
3. **Киридон А.М.** – д.іст. н., професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Київського міжнародного університету.
4. **Круглашов А.М.** – д. політ. н., професор, завідувач кафедри політології та державного управління Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича.
5. **Макаренко Є.А.** – д. політ. н., провідний науковий співробітник відділу трансатлантичних досліджень Інституту світової економіки і міжнародних відносин.
6. **Постоловський Р.М.** – к. іст. н., професор, завідувач кафедри всесвітньої історії, ректор Рівненського державного гуманітарного університету.
7. **Терешко Ю.М.** – к. іст. н., доцент, завідувач кафедри політології та соціології Рівненського державного гуманітарного університету.
8. **Тихомирова Є.Б.** – д. політ. н., професор, завідувач кафедри міжнародної інформації Рівненського інституту слов'язнавства Київського славістичного університету (заступник головного редактора).
9. **Троян С.С.** – д. іст. наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин та країнознавства Рівненського інституту слов'язнавства Київського славістичного університету.
10. **Шеретюк В.М.** – к. іст. н., доцент, декан історико-соціологічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.
11. **Ярош Б.О.** – д. політ. н., професор, завідувач кафедри теорії та історії політичної науки Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Відповідальний редактор – к. політ. н., доцент **Черній А.Л.** (Рівненський державний гуманітарний університет)

Друкується за рішенням Вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету.
Протокол №5 від 28 грудня 2007 р.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Думки авторів статей можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи не повертаються.

Адреса редакції: кафедра політичних наук, Рівненський державний гуманітарний університет, вул. Остафова, 29, м. Рівне, 33027.

ЗМІСТ

ТЕОРІЯ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Тихомирова Є.Б.	5	ПР-забезпечення діяльності Організації Об'єднаних Націй
Черній В.А.	23	Політичний чинник наукового співробітництва Північноатлантичного Альянсу на початку ХХІ ст.
Герасимчук Т.Ф.	29	Міжнародна міграція та проблема національної безпеки держав
Алієв М.М.	38	Транспортна політика ЄС і місце в ній транспортних коридорів і проектів
Дубей В.І.	44	Впровадження екологічних стандартів „євро” в Україні як необхідність євроінтеграційних процесів

ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ

Черній А.Л.	54	Теоретичні показники кризовості суспільних систем
Хаврук І.А.	57	Інститут референдуму в системі соціалістичної демократії
Парфенюк В.М.	66	Особливості формування політичної стратегії України в сфері інформаційного суспільства
Кириленко О.М.	82	Функції та дисфункції політичних інститутів українського суспільства на сучасному етапі
Наумов А.С.	100	Інститут президента в Росії: місце у політичній системі
Терешко Ю.М.	107	Стан „свободи слова” у посттоталітарній Росії В.Путіна
Луценко К.В.	119	Політична реклама в період парламентських виборів в Україні: проблеми та досягнення
Христюк Т.А.	125	Соціологічні підсумки парламентських виборів 2007 року

ЕТНОПОЛІТОЛОГІЯ. МІЖКОНФЕСІЙНІ ВЗАЄМИНИ

Троян С.С.	131	Концептуально-методологічний аспект дослідження національної толерантності в сучасній Україні
------------	-----	---

Киридон А.М.	135	Релігійна ситуація в сучасній Україні: історико-політологічний аспект
Монолатій І.С.	143	Галицька і буковинська ідентичності за імперської доби: феномени, характеристики, етнічний простір
Гон М.М.	153	Зовнішньополітичні корелянти міжетнічної взаємодії в Західній Україні міжвоєнного періоду

ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ

Мисан-Мілясевич В.В.	162	Причини виникнення міжнародного тероризму як проблема політологічних досліджень
Лесняк В.Ю.	166	Інституційний вимір іспанського переходу до демократії
Ларькіна Л. М.	175	Специфіка функціонування пропорційної виборчої системи в Україні
Семенюк Т. Ю.	179	Фінансові ресурси політичних партій
Мартинчук І.І.	186	Основні напрями політичної діяльності Р.Шустера
Валюх Л.І.	198	Гельголандсько-занзібарський договір: політична оцінка в британському парламенті

РЕЦЕНЗІЇ

Гон М.М.	207	„Чужий” в „обіймах” націоналізму й етнічного насильства (Рец.: Alexander Victor Prusin. Nationalizing a Borderland. War, Ethnicity, and Anti-Jewish Violence in East Galicia, 1914-1920. – The University of Alabama Press, 2005)
Гон М.М.	212	Західноукраїнські сюжети взаємодії іншостей модерної доби (Рец.: Монолатій І. Особливості міжетнічних взаємин у західноукраїнському регіоні в Модерну добу. Монографія. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2007)
Відомості про авторів	216	

СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОПОРЦІЙНОЇ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Проблема становлення пропорційної виборчої системи в Україні на сучасному етапі є однією із найцікавіших і не до кінця ще вивчених. Виборча система зазнавала неодноразових змін, що було проявом політичної нестабільності в суспільстві та зміною позицій і суспільної ролі політичних партій. Позачергові вибори 30 вересня 2007 р. здійснювались на засадах пропорційної системи, і тому ця тема не втрачає своєї актуальності.

Автор цієї статті ставить собі за мету дослідити та визначити сутність, особливості функціонування пропорційної виборчої системи в Україні. Досягнення поставленої мети зумовлює постановку низки питань, що передбачає вирішення наступних основних завдань:

- розглянути поняття “пропорційна система” та її різновиди;
- дослідити становлення пропорційної виборчої системи в Україні;
- на прикладі виборчої системи в Україні з’ясувати, як проводиться обрахунок голосів виборців;
- виявити ставлення суспільства до партій, впливовість або не впливовість окремих з них та виборчих блоків.

Пропорційна виборча система передбачає розподіл депутатських мандатів між партіями пропорційно кількості голосів виборців, зібраних кожною з них в межах виборчого округу. Така система запроваджена у 1889 р. у Бельгії, а тепер близько 57 країн застосовують її на виборах (Ізраїль, ФРН, Іспанія, Італія, Португалія).

При всій демократичності у цій системі є недолік. Вона гарантує представництво навіть дрібних партій і це створює проблеми з формуванням уряду. Таке стає можливим, коли жодна партія не має у парламенті абсолютної більшості або не може її створити, не вступивши в коаліцію з іншими партіями. Щоб згладити цей недолік, вводиться виборчий поріг (бар’єр) – найменша кількість голосів, необхідна для обрання одного депутата.

Існує багато різновидів пропорційної системи голосування.

Система із закритим списком (“жорсткі” списки): виборець голосує за список партії, що він обирає в цілому. У виборчому бюлетені вказуються тільки назви, емблеми партій, іноді - кілька перших депутатів у партійних списках. Кандидати у партійному списку розташовуються у порядку убутної важливості, і ті, що розташовані у кінці списку, мають менше шансів на перемогу. Система жорстких списків практикується в Іспанії, Португалії, Ізраїлі, Росії [10].

Існує система з відкритим списком (преференційоване голосування). Виборець не просто голосує за списки партії, що обирає, а й робить

позначку навпроти номеру того кандидата в кандидатському списку від партії, якому він віддає свій голос. Робиться це різними способами: виборець ставить хрестик навпроти прізвищ кандидатів, яких він хотів би бачити (Бельгія), вписує прізвища кандидатів у бюлетень (Італія), розташовує кандидатів за ступенем значущості. Таким чином, обирається той, хто отримав найбільше число преференцій. У разі рівності кількості преференцій у кількох кандидатів від партії перевагу віддають тому, хто займає вище місце у партійному списку. Система преференцій практикується у Фінляндії, Бельгії, Нідерландах [10].

Пропорційна виборча система вимагає складну систему обрахунку голосів виборців. Математичне обрахування складається з двох етапів: кожен список отримує стільки місць, скільки разів він відповідає виборчому коефіцієнтові (виборчий коефіцієнт (квота, метр) – це дільник, що використовується для визнання кількості місць, які отримає кожен список у час розподілу); зостається завжди декілька голосів (надлишок), які враховуються аж до логічного завершення розподілу голосів виборців [11].

Проблема впровадження обрання депутатів Верховної Ради України за списками партій та їхніх блоків була центральною у політичних дискусіях навколо реформи виборчого законодавства України протягом 1994-2004 рр. Утвердилася думка про те, що зростання ваги політичних партій є невід'ємним елементом процесів демократизації суспільного життя в країні.

До недавнього часу вибори в парламент України проводилися за змішаною системою – із 450 депутатів 225 обиралися за мажоритарною системою, а інші 225 – за списками кандидатів у депутати від політичних партій у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі на основі пропорційного представництва.

За пропорційною системою у багатомандатному виборчому окрузі участь у розподілі мандатів брали партії (блоки), списки яких отримали не менше 4% голосів виборців, що взяли участь у голосуванні. Для цього вводилася так звана виборча квота, тобто кількість голосів виборців, необхідна для отримання одного мандата (ст. 42, част. 6-7) [3].

Зі свого боку Л. Кучма неодноразово заявляв про власну підтримку змішаної системи, але навряд чи його можна вважати прихильником подібної реформи. Про це свідчать його слова, сказані вже після виборів 1998 р.: "...Зараз я часто задаю собі питання, чи не зробив я помилку, погодившись на *введення* змішаної виборчої системи на останніх виборах у парламент? Чи не поквалилися ми із введенням пропорційного представництва, тобто з формуванням частини депутатського корпусу за результатами голосування за партійними списками? Логіка такого рішення здавалася виправданою: політичне структурування суспільства в багатопартійному середовищі повинно зміцнитися за допомогою виборів

за партійними списками, вибори прискорять створення блоків і коаліцій, вносячи більше ясності, визначеності й простоти в партійну палітру. Вийшло по-іншому. Відбулося, навпроти, дроблення партій, викликане передвиборними амбіціями їхнього керівництва, багато з партій передвиборного списку були створені спеціально під вибори. У той же час деякі з партій пройшли в парламент, не маючи конструктивної програми, а просто паразитуючи на всіх наших недоліках і економічних труднощах. Протестне голосування, голосування не “за”, а “проти”, голосування не за тих, хто здатний більше зробити, а за тих, хто здатний голосніше кричати, знайшло свій вихід саме в “партійній” частині виборчого бюлетеня. У відкритому голосуванні “віч-на-віч” з виборцем у мажоритарних списках популістські й реваншистські сили одержали набагато менше голосів.

Відбувається це не тому, що пропорційна система недосконала. Недосконалі поки багато хто з партій, які прагнуть тільки до важелів влади, а не до важелів покращення ситуації в країні. Оптимальним сценарієм для них з'явилося б фактичне перебування у влади при збереженні можливості обливати всім чим потрапило Президента, а самим не відповідати ні за що” [5].

Протягом 1998-2002 рр. зміцнилися ті чинники, які зумовили свого часу впровадження виборів за партійними списками. Багато представників фінансово-економічних угруповань та інших політичних еліт, які у 1998 р. пройшли до парламенту в мажоритарних округах, або влилися до існуючих політичних партій, або утворили нові. Вибори за змішаною системою, які вважались перехідним етапом до пропорційної системи, зберігши плюси обох виборчих систем, дозволили сформувати більш якісніше і швидше основний законодавчий орган країни, ніж це було за попередніх років. Змішана система все ж була недосконалою, що й виявилось, насамперед, у потраплянні до парламенту політичних сил без чіткої ідеології, з популістськими гаслами.

Україну з 2004 р. можна віднести до країн, які обрали пропорційну систему обрахунку голосів.

Згідно із Законом України “Про вибори народних депутатів України” від 25 березня 2004 р., який набув чинності з 1 жовтня 2005 р., „вибори депутатів здійснюється на засадах пропорційної системи з обранням депутатів у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі за виборчими списками кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків, політичних партій” (п.3 ст. 1) [2].

У розподілі мандатів депутатів беруть участь партії, виборчі списки яких за підсумками голосування на виборах депутатів набрали не менше 3 % голосів виборців, що взяли участь у голосуванні (п.4 ст. 1) [2].

Встановлення результатів виборів в Україні. Центральна виборча комісія на підставі відомостей про кількість голосів виборців поданих за

кандидатів в депутати, включених до виборчого списку кожної партії, встановлює сумарну кількість голосів, що отримали три і більше відсотків голосів виборців (п.6 ст. 96) [2].

Кількість голосів виборців, поданих за кандидатів у депутати, включених до виборчого списку цієї партії, ділиться на виборчу квоту. Ціла частина отриманого числа становить кількість депутатських мандатів, що отримали кандидати у депутати від цієї партії.

„Партії, виборчі списки від яких мають більш порівняно з іншими дробові залишки після ділення, отримують по одному додатковому депутатському мандату, починаючи з виборчого списку партії, що має найбільший дробовий залишок. Якщо дробові залишки у двох чи більше виборчих списках партій однакові, перший додатковий депутатський мандат отримує той виборчий список партії, за кандидатів у депутати від якої віддано більшу кількість голосів виборців. Розподіл додаткових депутатських мандатів закінчується після вичерпання загальної кількості депутатських мандатів” (п.8-9 ст.96) [2].

Центральна виборча комісія підвела підсумки виборів в Україні 30 жовтня 2007 року. Новий парламент сформують п'ять політичних сил. Явка виборців на дострокових парламентських виборах становила 62,02%. Відповідно партії здобули:

- Партія регіонів – 34,37% - 8,01 млн. голосів – 175 депутатських місць.
- БЮТ – 30,71% - 7,16 млн. голосів – 156 депутатських місць.
- Наша Україна – Народна самооборона – 14,15% - 3, 30 млн. голосів – 72 депутатських місць
- Блок Литвина – 3, 96% - 0, 92 млн. голосів – 20 депутатських місць [7].

Врахувавши всю інформацію можна визначити позитивні моменти введення пропорційної виборчої системи в Україні: забезпечує більш адекватне представництво політичних сил і відкидає можливість проходження дрібних партій, які не мають впливу на електорат; скорочує кількість “неврахованих” голосів виборців, як при мажоритарній виборчій системі. Негативні: слабкий зв'язок кандидата у депутати з виборцями, в основному виборцю знайомі лише п'ять перших прізвищ кандидатів у жорсткому списку партії (блоку); залежність депутата від партійної фракції у парламенті, втрата будь-якої власної ініціативи; сприяє формуванню коаліційних урядів, які інколи бувають менш ефективними і стабільними, ніж однопартійні уряди; потенційно збільшує вплив партійної еліти при одержуванні виборчих списків, особливо якщо використовуються система “жорстких списків”.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України. – Харків, 2005.
2. Закон України “Про вибори народних депутатів України” від 25 березня 2004 року. Із змінами і доповненнями. – К, 2006.

3. Вибори народних депутатів України 29 березня 1998 р. // Голос України. – 1998. – 27 січня. С. 6-7.
4. Кресіна І. О., Перегуда Є. В. Парламентські вибори в Україні: правові і політичні проблеми. – К., 2003.
5. Кучма Л. Д. О самом главном. – К., 1999.
6. Мазур О. Виборча система України. У пошуках оптимального варіанту // Нова політика. – 2001. – №1. - С. 6.
7. Результати виборів // Україна молода. - 2007, 27 жовтня. – С. 4.
8. Рудич Ф. М. Політична система України: відроджені тенденції реформування на сучасному етапі // Трибуна. – 2001. – №5-6. - С. 8.
9. Самолюк В., Філіп'єв А., Мартинюк Р. Основи правознавства. – Острог, 2006.
10. Юрій М.Ф. Політологія: Підручник. – К., 2006.
11. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. - К., 2001.
12. Юридическая энциклопедия. - М. - С. 502.

УДК 342.56

Семенюк Т. Ю.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Діяльність політичних партій так чи інакше пов'язана з використанням фінансових ресурсів. Реалізація політичних проектів неможлива без матеріальної бази. Проблема фінансування партій завжди була актуальною, особливо в процесі передвиборчих кампаній. Здебільшого партії користуються неофіційними капіталами. Членські внески не є пріоритетним джерелом існування партійних структур не лише в Україні, а й закордоном.

Парламентські вибори в Україні знову засвідчили про актуалізацію проблеми фінансування політичних партій. Наявність матеріальної бази завжди була обов'язковою умовою, без існування якої неможливо розраховувати на перемогу. Основне завдання поставлене автором в статті полягає в тому, щоб дослідити і проаналізувати джерела фінансування партій, канали надходження капіталу в парламентські виборчі кампанії. В статті аналізуються вибори 2002, 2006, 2007 років.

Як зазначалося вище, фінансування виборчих кампаній з Державного бюджету здійснювалося на мінімальному рівні. Іншими джерелами фінансування були особисті виборчі фонди кандидатів. В даному контексті необхідно відзначити існування каналів поступання в Україну іноземного, зокрема російського капіталу, що був направлений у виборчі кампанії представників російського лобі. Механізм цих каналів заснований на існуванні транснаціональних фінансово-промислових груп, що здійснюють

Наукове видання

ПАНОРАМА ПОЛІТОЛОГІЧНИХ СТУДІЙ

НАУКОВИЙ ВІСНИК РДГУ

Випуск 1

Відповідальний редактор – *Черній А.Л.*
Комп'ютерна верстка – Третяк О.Ю.

УДК 32
ББК 66.0
П 16

Панорама політологічних студій: науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету. – Вип. 1. – Рівне: РДГУ, 2008. – 217 с.

Підписано до друку 28.12.2007 р. Формат 60x84 1/16.
Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний.
Друк різнографічний. Умовн. друк. арк. 13,9.
Наклад 100 прим.

Адреса редакції: кафедра політичних наук, Рівненський державний гуманітарний університет,
вул. Остафова, 29, м. Рівне, 33027.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету